

Reflex

Bécsi dolgok

Az egész hétvége Bécs volt. Gemütliche és wiener és minden. A Budapest közönségtől Bécs elnevezésű monstre tömegkommunikációs (vizionáriós) a leg-feltűnőbb — kicsoda ellen-aktualizáló dolgok is vannak — egy, bevallottan még karácsony előtt készített műsor.) A Petőfi szombaton délután Lengyel Nagy Anna szerkesztő-riporter fővezetésében hallottuk a *Fogadás Bécsben — 1988* című félórát, amely a bécsi magyar nagykövetség decemberi, Pozsgay Imre ausztriai látogatásának alkalmából készített fogadásáról számolt be. A rádióújságban ajánló szerint erre a fogadásra bécsi követésünk „meghívta az Ausztriában élő magyarság színe-javát: arisztokratákat, művészeket, újságírókat, gazdasági szakembereket, a burgenlandi magyarok képviselőit... Kulcsszavak: nyitás, nyitottság, kétélyek lehetőségek, vállalkozás.”

Kulcsszavak közül sem mindegy, melyiket ragadja ki az ember.

Nyitás, nyitottság, vállalkozás — a közhelyszavak szakadékanak peremén biletők. Am ami középpont maradt, márminthogy: kétélyek...? Hát eme összefüggésben illyesmiről is szó lehet?

Fenti kulcsszó visszfényében sajátságosan mutathat ám egy-két hétvégi bécsi dolog. Mert példának okáért miért a grazi színház

magyar származású igazgatója mondja ki, hogy „megkéne akadályozni, hogy a gazdagok még gazdagabbak, a szegények még szegényebbek legyenek”? És miért kell azon meditatálni, változik-e újabban az osztrákok magyarságképe, hiszen a kétélyek ott sorakoznak végig a Mariahilferstrassen? Mert, mint hallottuk, sőt, rengetegen láthattuk-láthatjuk is, a szabálytalanul parkoló Trabantokban óriási csomagok között várakozó nagymamák látványa egy esztendő leforgása alatt a bécsi polgár állandó utcai anizkszéklete lett, magyar cégtáblák, feliratok — és jó adag, ázsiai színezetű barbárság megnyilvánulási formáinak kíséretében, permanens szemétszéthajigálásoktól áruházi lopásokig.

Kétélyekre, ki hinné, még a Kádár-korszak óta folyamatosan (fő)virágzó k. u. k. ügyek is okot szolgáltatnak. Például, hogy mi mindennel szembesülhetnek idehaza azok az ausztriai magyarok, akiknek két alaptípusáról, az őshonosokról és az emigránsokról Pozsgay Imre beszélt. Az a Pozsgay Imre, akiről viszont ezek a magyarok azt mondták, hogy „kitűnő” és „vele lenni majdnem olyan volt, mintha saját magunkkal beszélünk volna”. Ám föltehetően ez a Pozsgay Imre sem képes egyhamar megváltoztatni mondjuk azt a hivatalos gyakorlatot, amely sokszor, váltig a gyanakvás, az ostoba

bürokratizmus és az alamu-szi „megfejtési kísérletek” sajátságos kombinációjából áll össze. És amellyel szembeülni a még oly tárt karokkal fogadott ausztriai magyaroknak is a (legújabb) leszerelésünkkel egyenlő.

„Új magatartásmodell alakult ki a nyugati magyarság Magyarországhoz való viszonyában” — ez a mondat Nagy Károly Szigetmagyarság és szolidaritás című, tavaly megjelent tanulmánykötetéből való. A hétvégi bécsi dolgok egyik tanulsága e fogadás kulcsszavai közül a kétélyekre vonatkozó is lehet. Vagyis az elmélázó kérdés mögött meglapuló, szép szavak és elvek hátuljában lapító praxis: vajon hasonló új magatartásmodell hogyan, s miként van kialakulóban idehaza a nyugati magyarok irányában — azok felé, akiről szép lassan a mindennapi életcsaták közepette kéne józanul és mértéktartóan tudni, hogy a nemzettest ugyanolyan részei, mint az erdélyiek, a bácskaiak, vagy éppen ama kétszázezer ott, az ellenkező égtájon, Kárpát-alján.

Batthyány 70 esztendősszármazottja a bécsi fogadás mindenestre nagy élvezettel szívtá a Sophianet. Más kérdés, mit szólna, ha mondjuk vérnyomáscsökkenést vetné többőrsé balsorsa egy jó magyar gyógyszer-tárba.

Domonkos László

Mit akar a Kulturális Kamara?

A kamara célja — ahogy ez az alapszabály tervezetében olvasható — a magyar társadalom kulturális örökségének alkotó védelme, a kulturális értékek hiteles képviselője, a társadalom közösségi erőinek fejlesztése.

A Magyar Kulturális Kamara — szándékai szerint — segíti a demokratikus kultúra és a kulturális demokrácia erősödését. A hívó szóra, a felkínált lehetőség ismeretében 178 igenlő válasz érkezett még az alakuló közgyűlés előtt, többek között kulturális vállalatoktól, egyesületektől, társulásoktól, múzeumoktól, könyvtáraktól, de a jelentkezők között találhatók gazdálkodó szervezetek, termelő vállalatok művészeti csoportjai is.

Miközben a kultúra terén az állami mecenatúra menedzselő szerepe egyre szerevényebb, a politikai, gazdasági reform szükségessége mellett méltatlanul kevés szó esik manapság arról, hogy a társadalmi fejlődésnek igenis meghatározó része a radikális kulturális reform.

Ehhez viszont nélkülözhetetlen annak tisztázása, hogy mit értünk nemzeti kulturális stratégián. Természetesen a művelődésügy reformja nem lehet pusztán a kulturális szervezetek reformja. Ebben az esetben megfigyelhetnénk a közösségek, a különféle csoportok

Tervezett helyzetben van manapság a kultúra, a művelődés Magyarországon, a kulturális infrastruktúrának nincs érdeképviselete. Ez indokolta, hogy a Közművelődési Információs Intézet a Haza-fias Népfőnt Országos Tanácsa támogatásával a Magyar Kulturális Kamara létrehozását kezdeményezte.

öntevékeny, önművelődési kezdeményezéseiről, amelyek újból — szerencsére — tartalmában és szervezetiileg is megteremtik egy megújuló szabadművelődési rendszer feltételeit, segítik az egyesületek, a közösségi házak, az olvasóköri, a népfőiskolák zavartalan működését.

Ma már kénytelenek vagyunk tudomásul venni, hogy a gazdasági és a politikai válság elsősorban a műveltségéből ered, ezért különösen fontos minden a kultúrában érdekelt intézmény, szervezet összefogása.

A Magyar Kulturális Kamara ma még — hisz a hivatalos létrehozás előtt áll — nem igazolhatta a kezdeményezést támogatók szándékainak igazát. Az érdeképviseleti, érdekegyeztető, a nemzetközi kulturális kapcsolatok fejlesztését elősegítő feladatokat tekintve

azonban úgy tűnik, hogy a kamara reálisan vállalhatja az érdekelt intézmények képviselőjét. Ehhez szükséges, hogy folyamatosan tájékoztassa tagjait a távlati és az időszerű kulturális és gazdaságpolitikai elgondolásokról, fejlesztési célokról, döntésekről, szabályozásokról. A kamara közreműködik a kulturális és népgazdasági tervezés fontos szakaszaiban, tehát cselekvően érsz vehet a kultúrát érintő koncepcionális elgondolások kialakításában.

A Magyar Kulturális Kamara vállalt tevékenységi körét az a közgazdasági ismeretekre épülő pénzügyi magatartás jellemzi, amely nélkül a kulturális intézmények, szervezetek feladataikat, a jövőben már képtelenek lesznek következtetesen megvalósítani. Ehhez szükséges a piaci magatartás etikai normáinak kidolgozása, ezek érvényesítése, amelyhez a kamara megteremti a szükséges feltételeket.

A kamarának minden olyan jogi személy tagja lehet, amely valamilyen módon érdekelt a kultúrában, vagy azok a vállalatok, amelyek szabadidős kulturális alappal rendelkeznek. Magánszemélyek csak egyesülés vagy társulás létrehozása után kezdeményezhetik a kapcsolatfelvételt.

(MTI-Press)

Latint és két élő idegen nyelvet!

„A latin nyelv oktatása égető társadalmi és kulturális szükség” címen szervezett országos értekezletet februárban az Oktatmányügyi Társaság debreceni tagozata és a Hajdú-Bihar megyei latintanárok munkaközössége. A konferencia része a latinnyelv-oktatás egy-két éve tapasztalható reneszánszának. Néhány általános iskolában ugyanis már lehetővé tették, hogy magas heti óraszámban, már az ötödik osztálytól kezdve tanulhassák a gyerekek a latin nyelvet, több gimnáziumban pedig középfokú latin állami nyelvviszsgára készítik föl a tanulókat.

Köztudott, hogy a latin műveltséget ad, humanitásra nevel. Erkölcserő formál, és bizonyos értelemben helyettesíti a vallásérkölcset, anélkül, hogy bárki (pl. az ateisták) lelkiismereti szabadságát vagy érzékenységét sértene. Oly mértékben fejleszti a rendszerezőképeséget, mint egyetlen más tudományág sem: provokálja a rendszerlátást, s fokozza a kreativitást, fejleszti az elemző- és szintetizálóképességet, edzi a memóriát. Aki tudja a latin nyelvtant, könnyedén megérti a többi nyelv rendszerét is.

Nélküle érthetetlen az egész európai műveltség: a művészetek, a vallás, a politika, az egész európai költészet és festészet, és hogy szélsőséges konkrét példát vegyünk: nélküle érthetetlen Shakespeare, Michelangelo és Csokonai. A latin nyelv rendszerességre, szorgalomra és kitartásra, sőt testkultúrára nevel. Mindezt nem öncélúan teszi, hanem közben a világot, Európát és önmagunkat megértetve. Hazaszeretetre, nemzeti önbecsülésre, a város szeretetére és demokratikus közéletiségre nevel. Hibás tehát az a szemlélet, amely nyelv nélkül próbál műveltséget adni.

A konferencia nagyra értékelte az ELTE elhatározását, ahol a bölcsész- és a jogi kar már döntött: náluk pontszámmal kifejezett előnyt fog jelenteni a földvétel a latin érettségi. Ehhez várhatóan csatlakozik az ELTE Természettudományi Kara is.

Hasonlóképpen követésre méltónak tartják a JATE Klasszika Filológia Tanszékén folyó hároméves orvost latin speciálképzést, amelyet a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem nyelvatanárainak át-, illetve továbbképzésére szerveztek, és ezzel lehetővé vált, hogy a SZOTE az országban elsőként álljon át már 1989. szeptember 1-jén a teljesen szabadon választott nyelvvoktatásra.

Minél előbb szabadon választhatóvá kell tenni a nyelvtanulást minden szinten az ország minden iskolatípusában. A gimnáziumokban latint és két élő, idegen nyelvet kell tanítani. A szabadon választott nyelvek közé az általános iskolákban is föl kell venni a latint. Ezért a konferencia latin tanszék megnyitását tartja szükségesnek a Janus Pannonius Egyetemen és az ország valamennyi pedagógiai főiskoláján.

Egy országos fölmerésélesen tárja föl, hogy az ország hány gimnáziumában van latinnyelv-oktatás, hol folyhatna, de miért nem folyik, és mi az oka annak, hogy pl. Debrecenben minden gimnáziumban van latinnyelv-oktatás, vannak latin tagozatos osztályok, van latin állami nyelvviszsga-előkészítő, és van latin érettségi, míg olyan felsőoktatási központokban, mint pl. Veszprém, Szombathely és más (egyetemi) város, egyetlen gimnáziumban sincs. Sapianti sat.

Torma József,
a SZOTE vezető nyelvatanára

A Sáremler lelke

Újabb Polner-kötet került a könyvesboltokba. Az ES-ben még csak most született recenzió előző könyvéről, A csönd árnyékáról, és már itt van előttünk a Bálint Sándor emlékének szentelt *Sáremler*. Polner Zoltán munkabírása, megszálloottsága irigylésre méltó. Györfly Attila az ES-ben arra biztatja a költőt, hogy hagyja érvényesülni ösztönös elementaritását, engedje szabadjára ihletett lelkét.

A kötet szerzője újabb néprajzi megmerítkezéseinek élményeivel lepi meg az olvasót. Polner költő maradt akkor is, amikor az adatközlőket faggatja, amikor papírra veti hiedelmeket, legendáikat. Ihletett világról ír, ihletetten. A néprajz számára aligha száraz tudomány, inkább poézis, lelket gyönyörködtető kincs.

Ezúttal azokat a történeteket gyűjtötte össze, melyek a szegedi nagytáj közmogónikus — a világegyetem kialakulására vonatkozó — hiedelemkincsét reprezentálják. A kötetben helyet kapnak a világteremtés-magyarázatok éppúgy, mint a természeti jelenségeket megokoló hiedelmek. A szerző harminc közzegben járt, és kilencven adatközlőt hallgatott meg.

Az olvasó fél óra alatt — ennyi idő kell ugyanis ahhoz, hogy a karcsú kötetet végigolvassuk — megmártózhasson egy olyan világban, aminek őszinteségét, keresetlenségét, képi gazdagságát, megjelenítő erejét soha el nem érhetőként irigyelheti. És ha ezt belátjuk, tudomásul vesszük, hogy Polner újra páratlan kincsekre bukkan, még az is elégtelként szolgálhat, ha érezzük, beavatottak letünk.

Mert ez be is következett. Az eredetmondák akár zafatos népi komédiarészletek is tekinthetők — a megjelenítést is beleértve. Nem csoda, ha mesélés közben az adatközlők nevetéssel palástolták szegénykezésüket a bibliai történetek trufa ízű tolmácsolásáért.

Mit mesél például a maroslelei Korom Lajos? Isen möggyúrta a földből az embört. Lelköt lehelt bele. Száritgatta. Igen ám, de mind a kettő egyforma vót. Arra mönt a sátán. Luciferkó. Aszongya: Ezt nem lehet egymástól mögkülönböztetni. Akkor elővette a kést. Kivágta Évábult ezt a dolgot, és odatatá Ádámnak... Aszontá az Ur: Nagy hibát csináltál, mert ez a kicsi mindig oda viszsza-kívánczik.

De nem kevésbé érdekes, szemléletes a Hogyan szaporodott az emberiség?, a Miért szűlnék fájdalommal a nők? című fejezet sem. A légy keletkezésének története pedig a népi észjárás, nyelvi lelemény iskolapéldája. Míg az eredetmondák sokban kapcsolódnak a bibliai történetekhez, addig a természetmagyarázó hiedelmek, ráolvasások, népi imádságok többnyire megfigyeléseken, öröklött „információkon” alapulnak.

A természeti világ tisztelget parancsolt a Szegeden és környékén élőkre is. A kigyósi Terbe Ferencné például ezt mesélte: Mikor felébredtünk, és kimentünk a házból, akkor köszöntünk a Napnak. A szőregi Lengyel Istvánné pedig így emlékezik: Hogyha möglátuk az újhódat, akkó köszöntünk neki. Letérgyünk, oszt körörszót vetőtünk rá.

A hold, az újhóld számos ráolvasás ihletője is

volt. Ezek közül is közread néhányat Polner Zoltán. A csillagok szintén szűltek magyarázatokat. Talán leg-hatásosabb Boros Ferencné — Klárafalva — néhány mondata: Vót a Kaszás csillag, és mönt utána egy csillag. Az úgy pislogott, mintha sántikált volna. Az vót a sánta lány. Vitte a kaszásoknak az ebédöt. Antropomorfizmus ez a javából!

Természetesen a néphit talált magyarázatokat az üstökösre, az ézengésre, a szélre, a szárazságra, a délibábra, az esőre, a szivárványra, a villámra és a jégverésre is. Ezeket mind közreadja a Sáremler szerzője. Úgy hiszem, felesleges az ES recenziósnak biztatása, Polner Zoltán ugyanis már szabadjára engedte a nép és a saját ihletett lelkét.

Bodzsár Erzsébet

Free Radical = Szabad gyök?

Március 15-én jelent meg Péter László reflexiója e lapban a fenti problémával, és a március 4-én közölt saját recenziómmal kapcsolatban.

Igy most újra kezemből veszem és olvasom Ralph Moss: Free Radical című könyvét Szent-Györgyi életéről és munkásságáról. A Free Radicals című 20. fejezetben 14 oldalon át a free radical-s jelentését tárgyalja. Többek között, hogy a „szabad gyökök” nem stabilis, gyorsan változásra kész molekulák, az élő állapot elektronkötes-mentes vegyületei. A biokémiai reakciókban (a rákban is) a jelen- és a jövőkutatásokban nagy jelentőségűek. Moss könyve 246. oldali 2. bekezdésének egy mondatát

szó szerint idézem: „A molecule containing such uncoupled electrons, is called free radical”. Magyarul: „A molekulát, melyhez ily elektronok nincsenek kötve szabad gyöknek nevezzük”. Így a „free radical”-t még a kevés nyelvtudással rendelkezők is helyesen le tudják fordítani.

Természetesen Péter Lászlónak, az irodalomtörténet elismert képviselőjének (magam is szívesen olvasom munkáit) a kémiához érteni vagy adekvát fordítást adni nem kell. A szabad gyök szerepéről, felfedezéseiről és téziséről nekem személyesen is lelkesen úgy beszélt Szent-Györgyi, hogy ez az egyik legjobb felfedezése, és közleményeket is írt róla.

A Péter László által javasolt „szabad radikális gondolkodó” cím szép és költői, bár pontosan nem a free radical címet fedi. Miért? Csupán a pontosítás kedvéért: az említett fejezetben Moss mindig „szabad gyök”-ről beszél, és másutt nem említi soha, bár Szent-Györgyi tudományos és politikai rebellis természetére sokszor utal. Ha Moss a címben ezt akarta volna jelezni, akkor angolul valószínűleg ezt írja „A Radical Scientific Rebel”. (Egy radikális tudományos lázadó). A fentiek szerint a szerző a „szabad gyököt” szemantikailag a kémiai terminussal azonosította.

Kováts Tibor,
az orvostudományok doktora